

Người thành tựu chính kiến và sự kiện không thể xảy ra

ISSN: 2734-9195 14:55 18/11/2025

Phẩm “Không thể có được” nêu lên giá trị đạo đức, luân lý phải có của một người đạt tới chính kiến, cái thấy tương ứng với thực tướng vô thường, vô ngã, vô ngã tướng.

Phần I. Phẩm Không Thể Có Được

"Chấp Nhận Các Hành Là Thường Còn

Sự kiện này không xảy ra, này các tử-kheo, không có được: Một người thành tựu chính kiến có thể chấp nhận các hành là thường còn, sự kiện này không xảy ra. Và sự kiện này có xảy ra, này các Tử-kheo, kẻ phàm phu có thể chấp nhận các hành là thường còn, sự kiện này có xảy ra.

Sự kiện này không xảy ra, này các Tử-kheo, không có được: Một người thành tựu chính kiến có thể chấp nhận các hành là lạc, sự kiện này không xảy ra. Và sự kiện này có xảy ra, này các Tử-kheo: Kẻ phàm phu có thể chấp nhận các hành là lạc, sự kiện này có xảy ra.

Sự kiện này không xảy ra, này các tử-kheo, không có được: Một người thành tựu chính kiến có thể chấp nhận các pháp là ngã, sự kiện này không xảy ra. Và sự kiện này có xảy ra, này các tử-kheo, kẻ phàm phu có thể chấp nhận các pháp là ngã, sự kiện này có xảy ra.

Sự kiện này không xảy ra, này các Tử-kheo, không có được: Một người thành tựu chính kiến có thể đoạt mạng sống của mẹ... của cha... của vị A-la-hán... có thể với ác tâm làm bậc Như Lai chảy máu, có thể phá hòa hợp Tăng... có thể tuyên bố một vị Đạo Sư khác, sự kiện này không xảy ra. Và sự kiện này có xảy ra, này các Tử-kheo, kẻ phàm phu có thể đoạt mạng sống của mẹ... có thể tuyên bố một vị Đạo Sư khác, sự kiện này có xảy ra.

Sự kiện này không xảy ra, này các Tử-kheo, không có được: Trong một Thế giới, hai vị A-la-hán, Chính Đẳng Giác, không trước không sau, xuất hiện một lần, sự

kiện này không xảy ra. Và sự kiện này có xảy ra, này các Tỷ-kheo: Trong một Thế giới, chỉ có một vị A-la-hán, Chính Đẳng Giác xuất hiện, sự kiện này có xảy ra.

Sự kiện này không xảy ra, này các Tỷ-kheo, không có được: Trong một Thế giới, có hai Chuyển Luân Vương, không trước không sau, xuất hiện một lần, sự kiện này không xảy ra. Và sự kiện này có xảy ra, này các tỷ-kheo, trong một thế giới, chỉ có một Chuyển Luân Vương xuất hiện, sự kiện này có xảy ra."

...

"Sự kiện này không xảy ra, này các Tỷ-kheo, không có được: là quả dị thực của thân làm ác có thể là khả lạc, khả hỷ, khả ý, sự kiện này không xảy ra. Sự kiện này có xảy ra, này các Tỷ-kheo, là quả dị thực của thân làm ác là không khả lạc, không khả hỷ, không khả ý, sự kiện này có xảy ra.

Sự kiện này không xảy ra, này các Tỷ-kheo, không có được: là quả dị thực của miệng nói ác... của ý nghĩ ác, có thể là khả lạc, khả hỷ, khả ý, sự kiện này không xảy ra. Sự kiện này có xảy ra, này các Tỷ-kheo, là quả dị thực của miệng nói ác... của ý nghĩ ác, là không khả lạc, không khả hỷ, không khả ý, sự kiện này có xảy ra.

Sự kiện này không xảy ra, này các Tỷ-kheo, không có được: là quả dị thực của thân làm thiện có thể là không khả lạc, không khả hỷ, không khả ý, sự kiện này không xảy ra. Sự kiện này có xảy ra, này các Tỷ-kheo, là quả dị thực của thân làm thiện là khả lạc, khả hỷ, khả ý, sự kiện này có xảy ra.

Sự kiện này không xảy ra, này các Tỷ-kheo, không có được: là quả dị thực của miệng nói thiện... của ý nghĩ thiện có thể là không khả lạc, không khả hỷ, không khả ý, sự kiện này không xảy ra. Sự kiện này có xảy ra, này các Tỷ-kheo, là quả dị thực của miệng nói thiện... của ý nghĩ thiện là khả lạc, khả hỷ, khả ý, sự kiện này có xảy ra.

Sự kiện này không xảy ra, này các Tỷ-kheo, không có được: là người đầy đủ thân làm ác, do nhân ấy, do duyên ấy, sau khi thân hoại mạng chung, có thể sinh cõi lành, cõi Trời, cõi đời này, sự kiện này không xảy ra. Sự kiện này có xảy ra, này các Tỷ-kheo, là người đầy đủ thân ác, do nhân ấy, do duyên ấy, sau khi thân hoại mạng chung, có thể sinh cõi dữ, ác thú, đọa xứ, địa ngục, sự kiện này có xảy ra.

Sự kiện này không xảy ra, này các Tỷ-kheo, không có được là người đầy đủ, miệng nói ác... ý nghĩ ác, do nhân ấy, do duyên ấy... (như trên)..., sự kiện này có xảy ra.

Sự kiện này không xảy ra, này các Tỷ-kheo, không có được: là người đầy đủ thân làm thiện... miệng nói thiện... ý nghĩ thiện, do nhân ấy, do duyên ấy, sau khi thân hoại mạng chung, có thể sinh cõi dữ, ác thú, đọa xứ, địa ngục, sự kiện này không xảy ra. Sự kiện này có xảy ra, này các Tỷ-kheo, là người đầy đủ thân làm thiện,... miệng nói thiện... ý nghĩ thiện, do nhân ấy, do duyên ấy, sau khi thân hoại mạng chung, có thể sinh cõi lành, cõi Trời, cõi đời này, sự kiện này có xảy ra."

Ảnh minh họa thiết kế bởi AI - Tạp chí Nghiên cứu Phật học

Phần II. Luận giải đoạn kinh

Phẩm này nêu ra hàng loạt những “sự kiện không thể có được” nhằm giúp người tu học thấy rõ ranh giới giữa chính kiến và tà kiến, giữa quả thiện và quả ác, giữa chân lý tuyệt đối và thế giới sai biệt của phàm phu. Dưới ngôn ngữ phủ định “không thể có được”, đức Phật không chỉ phủ nhận những điều phi lý, mà còn khẳng định trật tự đạo đức, nhân quả.

1. Không thể có được và “có thể xảy ra”

Người chính kiến chấp các hành là thường, lạc, ngã Đây là lớp nghĩa căn bản của kinh, người đã thành tựu cái thấy tương thích chân lý thì tri kiến ấy tương đồng với vô thường, khổ, vô ngã. Do vậy, trong người ấy, mọi mầm mống của chấp thủ “thường, lạc, ngã, tịnh” đều không thể khởi sinh. Câu “sự kiện này không thể có được” là cách diễn đạt khẳng định tính bất tương dung giữa trí tuệ

giác ngộ và cái thấy chấp thủ. Giống như ánh sáng và bóng tối, hai trạng thái ấy không thể đồng hiện trong cùng một không gian.

Ngược lại, nơi kẻ phàm phu tức người chưa đoạn trừ vô minh, việc chấp các hành là thường, lạc, ngã là điều “có thể có được”, bởi bản chất của phàm phu là bị chi phối bởi ngã tưởng và cảm thọ lạc khổ sai biệt. Người phàm phu thì bị cuốn đi bởi được mất của thế gian, đây là điều bình thường của cuộc sống con người.

Người đạt tới chính kiến cũng là người không thể bất kính với cha mẹ mình, không phá hòa hợp của một tập thể nói chung, không làm thân những bậc cao quý chảy máu. Điều này phản ánh luân lý đạo đức đời thường của xã hội.

Đức Phật khẳng định nguyên lý nhân quả vận hành tuyệt đối chính xác như “không thể có được quả dị thực của thân làm ác là khả lạc, khả hỷ, khả ý” và “không thể có được: người đầy đủ thân, khẩu, ý làm thiện mà sinh vào ác thú”. Tư tưởng này mang ý nghĩa giáo lý sâu xa khi vạn pháp đều tùy duyên sinh, tùy duyên diệt, vạn vật đều vô thường đến rồi đi nhưng duyên không thể sai lệch nhân quả, tương thích theo nhân đã gieo.

2. Tại sao không thể có 2 vị Phật cùng lúc

Phật thuyết rằng không thể có 2 vị Phật cùng lúc, không trước không sau. Để hiểu rõ hơn về lời thuyết này thì chúng ta có thể tham khảo đoạn hội thoại giữa vua Milinda và tỷ kheo Na-tiên trong kinh “Mi Tiên vấn đáp” như sau”:

“Đức Phật dạy rằng, thế gian này có mười ngàn thế giới. Mười ngàn thế giới ấy chỉ có khả năng nâng đỡ một vị Phật mà thôi. Nói cách khác, mười ngàn thế giới chỉ có thể chịu đựng sự hiện hữu của một vị Phật. Nếu hai vị Phật cùng xuất hiện một lúc thì mười ngàn thế giới này sẽ bị chấn động, bị rung chuyển, bị nghiêng lệch đi, sẽ bị hủy diệt, bị tiêu vong! Ví như một chiếc thuyền nhỏ chỉ chở được một người, nếu hai người cùng quá giang thì thuyền ấy sẽ không chở nổi, sẽ bị chìm. Chiếc thuyền chính là mười ngàn thế giới, khách quá giang là một vị Phật...”

Ngoài ra, biết bao điều tai hại do tranh chấp, do chia rẽ, do chấp thủ, do bảo vệ, rằng là “đây là Phật của tôi, kia là Phật của anh”; và thế là phân thành hai nhóm, sẽ tranh đấu với nhau bằng binh khí miệng lưỡi, binh khí đao gậy. Nói tóm là những điều nguy hại cho giáo pháp sẽ xảy ra.

Ví như trong triều đình của trăm dân, nếu trăm có hai vị quan cận thần có tài đức và công lao ngang nhau, đều được trăm sủng ái. Quan lại trong triều đều

phân làm đôi ủng hộ hai vị quan ấy. Chuyện gì sẽ xảy ra? Dĩ nhiên là sẽ có chuyện tranh chấp cãi cọ lời thôi, sẽ có sự chia rẽ, mất hòa khí khi "ông quan này của chúng tôi, ông quan kia của các anh!" Thật là khó xử cho trầm đấy. Trong triều không thể để cho hai ông quan có tài đức ngang nhau, công lao ngang nhau, quyền lực ngang nhau... như thế nào thì mười ngàn thế giới này cũng không nên tồn tại hai vị Phật, thừa đại đức! - Vâng, mong rằng đại vương đã hiểu. Và có thể có những tế toái, phức nhiễu khác nữa..."

3. Nhân quả tương ứng không sai

Đức Phật khẳng định một nguyên lý nhân quả mang tính tuyệt đối và nhất quán đó là hành vi có tính chất thiện hay bất thiện tất yếu đưa đến quả dị thực tương ứng, không thể xảy ra chuyện nhân và quả vận hành trái ngược nhau. Ở đây, lập luận của Ngài được triển khai theo một lối biện chứng phủ định, khẳng định mang tính nhấn mạnh. Cái "không xảy ra" được lặp lại để khẳng định tính bất khả của sự đảo lộn nhân quả; cái "có xảy ra" được lặp lại để bảo chứng sự chắc thật của sự vận hành nghiệp báo. Điều này có nghĩa nhân quả không phải là sự may rủi, không phải là chuyện ngẫu nhiên, cũng không phải là chuyện có thể bị bề cong.

Trước hết, đức Phật nói rõ rằng lời nói ác, ý nghĩ ác, hành động ác không thể cho ra quả dị thực khả lạc, cũng không thể đưa đến sự tương ứng về hỷ. Sự phủ định mạnh này nhằm phá tan hy vọng hão huyền rằng làm ác mà mong hưởng quả lành. Ở chiều ngược lại, thiện nghiệp từ thân, khẩu, ý không thể cho ra quả khổ.

Cái thấy của Phật vượt khỏi sự chụp mũ, Phật không nói rằng một người khi nghĩ bất thiện, nói bất thiện, hành động bất thiện có thể gặp quả khổ ngay lập tức, nhưng Phật thấy nghiệp như một trường lực đạo đức, vận hành theo quy luật nhân, duyên, thời, quả. Quả dị thực chân chính không nằm ở sự sung sướng hay khổ đau nhất thời, mà ở sự neo theo của nghiệp quả, để dẫn lối chúng sinh tới với những cảnh tương ứng.

Kết luận

Phẩm "Không thể có được" nêu lên giá trị đạo đức, luân lý phải có của một người đạt tới chính kiến, cái thấy tương ứng với thực tướng vô thường, vô ngã, vô ngã tướng. Khi thấu rõ điều ấy, chúng sinh sẽ thấy ra đạo lý duyên sinh, không vượt ngoài quy luật của nhân quả.

Cư sĩ Phúc Quang

Tài liệu:

1. Tăng Chi Bộ kinh, Chương I - Một Pháp, Phẩm XV, Dịch giả: Hòa thượng Thích Minh Châu.
2. Kinh Mi Tiên Vấn Đáp, (Milinda Panha), Dịch giả: Hòa thượng Giới Nghiêm (Maha Thera Thita Silo), Tỳ kheo Giới Đức hiệu đính, ấn bản 2003.